

בענין לימוד תורה ברדיו

ב השאלה בענין לימוד תורה ברדיו בשפת נכר שע"ז אפשר שיאזינו להם גם נכרים וזה אסור להם כדאמרו בסנהדרין נ"ט א' עכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה ופסק כן הרמב"ם בפ"י מהלכות מלכים ה"ט אלא שכתב ומודיעין אותו שחייב מיתה אבל אינו נהרג עליה עיי"ש ובנו"כ. וגם על הישראל המלמד יש איסור כדאמרו בחגיגה י"ג א' אמר ר' אמי אין מוסרין ד"ת לנכרי שנאמר לא עשה כן לכל גוי עיי"ש. והתוס' שם מקשים ת"ל משום לפני עור לא תתן מכשול שהרי עכו"ם העוסק בתורה ח"מ ותירצו דמיירי היכא דאפשר לו ללמוד בלא"ה מנכרי אחר עיי"ש דלפני עור ליכא רק משום לא עשה כן והיכא שאינו יכול ללמוד מנכרי אחר איכא גם לפני עור, ועכ"פ בישראל המלמד תורה לנכרים איכא משום לא עשה כן לכל גוי (ובתוס' ב"ק ל"ח א' כתבו הלשון: עובר בעשה דמגיד דבריו ליעקב) וכן משום לפני עור לא תתן מכשול.

ונראה דלאו דלפני עור לת"מ אינו אלא באופנים אלו: א) בעושה מעשה איסור כמו משיא עצה שאינה הוגנת לו דזה עצמו מעשה איסור, או ב) במוסר להשני דבר שבעצמו הוא דבר איסור ויכשל ע"י זה בעבירה וכמש"כ הריטב"א בע"ז ס"ג ע"ב גבי הא דאמרין אומר אדם לחמריו ולפועליו צאו ואכלו וכן צאו ושתו בדינר זה ואינו חושש לא מפני פירות שביעית ולא משום מעשר. וא"ת ולמה אינו חושש בעה"ב משום לפני עור לא תתן מכשול וי"ל דמהכא שמעינן דכל שאין אנו גותנים לו האיסור עצמו והדבר ספק אם יקח איסור אם לאו אין בו משום לפ"ע אפילו לגבי ישראל ע"כ. וכן משמע מדברי התוס' בפ"ק דע"ז ר' ע"ב אהא דר' נתן דלא יושיט אדם כוס יין לגזיר ואמ"ה לב"ג ת"ל לפ"ע לת"מ — דה"ה בכל שאר איסורין אלא להכי נקט כוס יין לגזיר משום דמסתמא למישתי קא בעי לה כיון דכ"ע חמרא שתי ושמא שכה גזירותו אבל ישראל שאמר הושט לי נבילה או חזיר או שום איסור אין לחושדו מלהושיט לו אבל אם ידוע לו שרוצה לאוכלו אסור להושיט לו ואפי"ה הוא שלו מדקאמר אי לא יהיב לי שקיל ליה איהו ולפי"ז אסור להושיט למומרים דבר איסור אע"פ שהוא שלהם כי הדבר ידוע שיאכלוהו ע"כ, ומשמע ג"כ שרק אם הדבר שמושיט לחשוד הוא דבר איסור בעצמותו או עובר המושיט בלפ"ע. ומוכרחין לומר דלאו דוקא דבר האסור עצמו אלא אפילו דבר שבעצמו הוא היתר אלא שברור לן שההוא יעשה בזה דבר איסור הוה כמו שמוסר לו דבר אסור דאליה תיקשי

אדבריהם ממשנה דשביעית פ"ו מ"ה : אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרם בשביעית מחרישה וכל כליה וכו' ומפרש הרמב"ם דהאיסור למכור הוא רק למי שחשוד לחרוש בשביעית ומשום לפ"ע וכן ממשנה ח' שם דב"ש סברי דאסור למכור פרה החורשת בשביעית וב"ה מתירים משום דיכול לשוחטה וכן בתוספתא פ"ג דשביעית בש"א לא ימכור אדם שדה גיר בשביעית וב"ה מתירים מפני שיכול להובירה. ועיין בע"ז ט"ו ע"ב דלב"ה כל היכא דאיכא למיתלי בדבר היתר אפילו כל דהוא תלינן עיי"ש. אבל בלא"ה גם ב"ה מודו דאסור ואמאי הא שדה ובהמה וכלים אינם דבר איסור בעצמותם ואמאי אסור, אלא ע"כ משום דברור לן שיעשה בזה דבר איסור הוה כמו שמוסר לו דבר איסור בעצמותו לב"ש, ולב"ה כיון דאיכא למיתלי בדבר היתר אפי' כל דהו תלינן. ובדברי הראשונים הגו' מוסבר לן פלוגתא דב"ש וב"ה דב"ש סברי כיון דחשוד הקונה על השביעית וכמעט ברור שיעשה דבר איסור בזה הוה כמו שמוכר לו דבר איסור בעצמותו וב"ה סברי כיון שיש מקום אפי' קל לתלות בדבר היתר אין זה נקרא שמוכר לו עצם האיסור כיון שיש אפשרות אפי' רחוקה שלא ישתמש בה לאיסור אין זה נקרא דבר אסור וליכא לפ"ע. וב"ש וב"ה אזלי בזה לשיטתייהו בכל דבר שיש מקום לחשוש שמתוך דבר זה יבוא לידי איסור גמור אף שהאיסור הגמור אינו עדיין לפנינו והוא רק בבחינת איסור בכח ולא בפועל באיכות ולא בכמות שב"ש מחמירין וב"ה מקילין ע"י במנחה בלולה סי' י"א ובס' לאור הלכה דף ש"ב ואכ"מ.

וכן בהא דב"מ ע"ה ע"ב אמר"י אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום לפנ"ע לא תת"מ והרי מעות אלו בודאי שאינו דבר אסור בעצמותו אלא מכיון שברור לן הדבר שעל ידי זה שאין כאן עדים יבוא הלוה לכפור וכמ"ש רש"י שם עובר משום לפ"ע שעולה על רוחו של לוח לכפור היינו שכמעט ברור הדבר שיכפור, ויתרה מזה יש לומר שמחשבה זאת לכפור עולה לו על דעת הלוה מיד ולכן הוי כדבר איסור. ועיין בשו"ת בית יצחק או"ח סי' כ"ט הביא שהפ"י נסתפק אי עובר בלפנ"ע כשיש ספק אם יעבור. ולכאורה נראה ראייה שעובר מהך דב"מ הגו' שאמרו שהמלוה שלא בעדים עובר משום לפ"ע אף שהוי רק כעין ספק, אמנם לפי"מ שכתבנו בדברי רש"י שם י"ל דאין ראייה משם שאין הלפנ"ע על שאפשר כי בזמן הפרעון יכפור אלא כבר בשעת ההלוואה דבר אליו יגונב ועולה על רוחו מיד לכפור. (ולבד זה כתב הריטב"א במגילה כ"ח בכמה דברים שאמרו חכמים בלשון „אסור“ אינו אלא ממדת חסידות ומוגה שם גם הך דאסור להלוות בלא עדים עיי"ש וכ"כ הר"ן בפ"ק דע"ז ועוד) ועיין בשיט"מ ב"מ ה' ע"ב ד"ה דאלת"ה שהביא בשם הריטב"א שכתב משא"כ בכוס יין לנזיר דאפשר דלא למישתי בעי לה ליכא לפ"ע ע"כ. וברש"י ע"ז ו' כתב דשמא יבוא לשחות, ובאמת דכוס יין לנזיר אפשר דאינו נקרא עצם האיסור משום דאיכא פלוגתא אי נזיר הוי איסור

חפצא אי איסור גברא ע"י ברא"ש נדרים ב' ע"ב ובמש"כ בס' לבוש יש"ע שם, וע"י במהר"מ לובלין סנהדרין ס"ג ע"ב שכתב הא דאבוה דשמואל דאמר התם אסור לאדם שיעשה שותפות עם העכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ונשבע בע"ז שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך — דמקשין התלמידים ל"ל לאבוה דשמואל למילף מלא ישמע על פיך דאסור לשתף עם הכותי משום שמא יתחייב לו שבועה וישבע בע"ז שלו תיפוק ליה מלפני עור לת"מ שהעכו"ם מצוה על עבו"כ ואין זה קושיא כלל דלפני עור לא שייך אלא בדבר ברור דהישראל גותן דבר ביד כותי שיעבוד בו לעבו"כ כגון שמוכר לו בהמה שיקריבנה לע"ז וכן כשיתחייב לו שבועה ויכריחנו הישראל שישבע והוא נשבע לעבו"כ זה מיקרי לפני עור וגו' אבל במידי שדבר זה יכול לגרום שיבוא הכותי אח"כ לישבע בע"ז כגון שמשתתף עם הכותי או בשביל שהישראל עושה איזה טובה להכותי כגון שמלוה לו וכיו"ב דהישראל גורם דאח"כ אויל הכותי ומודה לע"ז בזה לא שייך לפ"ע אלא איסור דלא ישמע על פיך וכי' ואין להקשות א"כ ל"ל דכתב רחמנא לפ"ע כיון דילפינן מלא ישמע דאפי' לגרום שיעבוד הכותי אח"כ מעצמו לע"ז אסור כ"ש במידי דנותן הישראל ביד הכותי דבר שיעבוד לעכו"ם גם זה אין קושיא דבעינן לפ"ע בשאר עבודות (ר"ל לשאר איסורים) חוץ מעכו"ם דלא שייך בהו לא ישמע ע"כ, ועיין בנדרים ס"ב ע"ב רב אשי הוה ל"י ההוא אבא זבניה לבי נורא מכרו לעובדי האש שמציתין את האור בבית העכו"ם שלהן אמר ל"י רבינא לרב אשי האיכא לפ"ע לת"מ אמר ל"י רוב עצים להסקה נינהו ואין זה ברור שבודאי יעשה בו איסור וכיון דאיכא למיתלי בהתירא תלינן עיי"ש. (ועיין ט"ז יור"ד ס"י קנ"א ובמקו"ח שם).

ומה שאמרו במו"ק י"ז ע"א לפני עור לא תתן מכשול במכה לבנו גדול הכתוב מדבר וכן בקדושין ל"ב ע"א דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה אמר איזיל איחזי אי רתח אי לא רתח ופריך ודילמא רתח וקעבר אלפני עור לא תתן מכשול צ"ל ג"כ דכיון דיודע וכמעט ברור הדבר בטבע נפשו של האדם שבנו הגדול יבעט בו כשיכהו וכן שבנו ירתח כשיקרע לפניו שיראין שכ"ז מעבירו על דעתו וברגע הראשון באופן אינסטנקטיבי יבעט בו ויתרתח הרי זה כעושה מעשה איסור להכשיל את השני דפשיטא שיש כאן לפ"ע. ויתרה מזו משמע דגם היכא דיש בידו למנוע את השני ממכשול עבירה אף שהוא לא עשה שום גורם לאיסור איכא לפ"ע מהא דמו"ק ה' ע"ב מציינים את הקברות וכי' דאביי אמר מהכא ולפ"ע לא תתן מכשול ולכאורה מאי לפ"ע איכא הא לא נתן ולא עשה שום גורם דגורם למכשול. וצ"ל דבזה שיש בידו למנוע את חברו ממכשול ואיסור ודאי, הו"ל גורם לאיסור ושוב איכא לפ"ע, אמנם י"ל דאינו אלא אסמכתא בעלמא ולא לפ"ע ממש ויותר הוא ממדת חסידות וכעין שכתב הריטב"א הנו'. שו"ר במהרש"א שם שכתב דלכן הביאו שם כל הני אמוראי מכל הנך פסוקי משום דלכולהו אית להו פירכא קצת וכי'

והאי קרא דלפ"ע לת"מ אית ל' פירכא דלא משמע אלא שלא תעשה לו מכשול בידיים אבל לשומר מן המכשול ולציין הקברות לא משמע מיני' וכו' עיי"ש, ועיין בפמ"ג או"ח סי' תמ"ג שהביא דברי המל"מ בהל' כלאים פ"א ה"ו שכתב דה"ט דהרמב"ם שכו' דאסור לישראל להניח לכותי שירכיב לו אילני זרעים משום דכיון דהכותי מוזהר אם יניחנו עובר משום לפ"ע עיי"ש דמשמע מזה דאף בלא אמירה ומעשה כל שיש בידו למנוע המכשול ממנו אם אינו מונע עובר אלפ"ע והניח בצ"ע, אמנם י"ל דגם משם אין ראי' די"ל דמיירי שהכותי מרכיב לישראל בשדהו בשכר ולכן אף שאינו אומר לו להרכיב הרי"ז כאילו הוא שם המכשול לפניו, ועיין עוד בזה בס' דרכי הוראה ח"ב שנסתפק בזה ג"כ אם לפ"ע נאמר גם על מי שאינו מסלק מכשול שלא הוא שמו עיי"ש ובס' ש"ש סי' מ"ה ואכ"מ, וכן בב"מ צ' ע"ב הלין תורא דגנבין ארמאין ומגנחין יתהון וכו' אמר"פ בני מערבא ס"ל כר"ח דאמר ב"נ מצווין על הסירוס וקא עברו משום לפ"ע וכו' והתם דהמכשול הוא שלהם הרי הב"נ עושין עבירה בדבר שלהם דמחויבין להפריש היכא שהשני עושה איסור בדבר שלו ואפי' להכותי כדמוכח ברש"י ב"ק כ"ח ע"א וכדהוכיח כן בשו"ת תרומת הדשן סי' רי"ח והובא ברמ"א חו"מ סי' תכ"א. ועיין יש"ש ב"ק פ"ג סי"ט עיי"ש. ועיין תו"ת במדבר ל"ה ע"ו ולא ראה התה"ד הנו'. וא"כ הוה כאילו נותן לו בידיים לעבור עבירה דאיכא לפ"ע.

אבל היכא שאינו מתכוון כלל לעבור עבירה וליתן מכשול וגם אינו יודע ולא מעלה על דעתו שע"י מעשיו יכול השני לבוא עי"ז לידי איסור אלא שחברו נכשל על ידו מבלי משים ומבלי שהוא ידע כלל כגון במוכר יין ונכנס נזיר לחנותו והוא המוכר לא ידע כלל שהוא נזיר וקנה יין ושתה האם נימא שהמוכר עבר על לפ"ע, או בנשבע ונודר שלא יאכל בשר וכיו"ב ונכנס לחנות וקנה בשר מבלי שהמוכר ידע כלל משבועתו ונדרו האם יעבור המוכר על לפ"ע, פשיטא דלא, כללו של דבר לפ"ע לת"מ היינו שידוע שהוא נותן מכשול לפני השני וכמו שאמרו מושיט כוס יין לנזיר שהוא ידוע שהוא נזיר וזה כוס יין וכן באבמה"ח לב"נ שהוא יודע שהוא ב"נ וזה אבהמה"ח שיבוא עי"ז מכשול להשני ואפי' אם השני לא יעבור במזיד אלא בשוגג כגון שהנזיר ישכח נזירותו והגוי ישכח האיסור דאבמה"ח ג"כ עובר המושיט בלפ"ע כמוש"כ התוס' בע"ז ו' ע"ב שם, וגם זה דוקא בתרי עברי דנהרא שהשני אינו יכול לקחתו לבדו עי' ע"ז שם ובתוס' וביר"ד סי' קנ"א, ואף למ"ש התוס' בריש שבת ד"ג זב"ר"ש ור"ן שם ועוד, דאף בחד עברא דנהרא עובר מדרבנן כבר כתב הש"ך ביר"ד שם סי' קנ"א סק"ד דרק לישראל אסור מדרבנן בחד עברא משום דמצוה להפרישו מאיסור משא"כ בעכו"ם ומומר ליכא איסור אפי' מדרבנן ובהכי מירשב דלא תיקשי דברי תוס' והרא"ש אהדי עיי"ש ובמג"א או"ח סי' שמ"ו, ובגליון מהרש"א ובדגול מרבכה שם על מש"כ הש"ך דגם לישראל מומר א"צ להפריש דמנ"ל הא

אבל בעכו"ם כולו מודו, ועיין במל"מ פ"ד ממלוה ולוה ה"ב עיי"ש. ועי' שו"ת מהר"צ חיות סל"ב. ומכש"כ די"ל דאף מה שהבאתי לעיל דאף ביכול למנוע איסור ג"כ עובר בלפ"ע אם אינו מונע היינו ג"כ דוקא בישראל משום דמצוה להפרישו אבל לא בעכו"ם כיון דאין מחויב להפרישו. ולכאורה קשין דברי הש"ך מהך דב"מ הגו' בהלין תורי דגנבין ארמאין ומסרסין אותן דב"ב מצווין על הסירוס וקא עברי משום לפ"ע אף שלוקחים לבדם והוי כחד עברא וצ"ל דהתם הוי כתרי עברי כיון שאם ימנעו מהם הבהמות שלהן לא יוכלו לעשות איסור זה.

ובקומץ למנחה מצוה רל"ב כתב למילתא דפשיטא דבמושיט אבמה"ח לב"נ וכן שאר דבר האסור דעובר אלפ"ע היינו דוקא אם הנכרי יודע שהוא אבמה"ח או שאר איסור דעושה הנכרי איסור וא"כ הוא עובר בלפ"ע אבל אם הנכרי אינו יודע כלל אם הוא אבמה"ח דאין הנכרי עושה איסור כלל דהא הוא שוגג גמור ואינו מכשילו כלל כמבואר בהר"מ בהל' מלכים אינו עובר הישראל אלפ"ע רק לישראל שהוא שוגג אסור ליתן משום לא תאכילום אף שהוא שוגג אבל לנכרי שהוא שוגג גמור מותר ליתן לדעתי והוא פשוט ע"כ, ומשמע מדברי המנ"ח דאפי' אם הישראל יודע שזה אסור לב"נ רק הב"נ אינו יודע שזה אסור לו מותר להישראל לתת לו ואינו עובר בלפ"ע. ואף שהרמב"ם בהל' מלכים שם בפרק י' מחלק במד"א בב"נ ששגג באחת ממצותיו שפטור מכלום בשגג באחת מהמצות ועבר בלא כוונה כגון שבעל אשת חברו ודמה שהיא אשתו או פנויה אבל אם ידע שהיא אשת חברו ולא ידע שהיא אסורה עליו אלא עלה על לבו שדבר זה מותר לו וכו' מפני שהי' לו ללמוד ולא למד עיי"ש כ"ז הוא בב"ב שעשה עבירה מעצמו שיש לחלק בין אם חשב שזה לו היתר ממש ובין אם לא ידע שזה אסור לו דאמרי' שהי' ללמוד ולא למד אבל לגבי ישראל הנותן לו כיון שאין העכו"ם יודע כעת שזה אסור לו אין הישראל עובר בלפ"ע וכמ"ש"כ הש"ך שהבאנו לעיל דבעכו"ם אין צריך להפרישו מאיסורא רק כשהעכו"ם יודע מהאיסור עובר הישראל בלפ"ע שאסור לו להושיט לו איסור ולסייעו לדבר עבירה, אבל באינו יודע מהאיסור אין הישראל עובר בלפ"ע דאין צריך להפרישו מאיסור, ואפשר שגם העכו"ם אינו נענש ע"ז דאימתי חייב משום שהי' לו ללמוד ולא למד דוקא כשלוקח מעצמו אבל כשישראל נותן לו לא עלה על דעתו שהישראל יכשילו וזה נקרא שוגג גמור ג"כ ופטור.

והשתא בנ"ד נמי דוקא אם לומד עם העכו"ם במיוחד או שלומד בפני רבים ויודע שיש שם ביניהם גם נכרים. שמתכוין למסור לו דברי תורה (וכן משמע קצת לשון אין מוסרין ד"ת לנכרי דלשון מסירה היינו לו לעצמו וכדאיתא בריש אבות ומסרה ליהושע) או איכא לפ"ע, אבל אם לומד עם קהל ישראל או שמרצה ברדיו שרק אפשר שיבוא ביניהם גם נכרי ויאזין לדבריו בזה כדאי לא עבר כלום כיון דהוא לא עשה מעשה איסור ואין זה נקרא מושיט כלל שלא נתכוין ללמוד עם הנכרי

כלל, וכהא מעשה דאיתא בשבת ל"א ע"ב בנכרי אחד שהי' עובר אחורי בית המדרש ושמע סופר מלמד תינוקות שהי' אומר ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד אמר הללו למי אמרו לו לכה"ג וכו' עיי"ש האם נימא שאותו סופר מלמד עבר אלפני עור בזה שע"י למודו ד"ת שמע אותו גם נכרי אחד הא בודאי לא כיון שהוא למד ולומד לבני ישראל ובמקרה שמע גם העכו"ם (ומכיון שכבר שמע לכן ענה לו כששאל הללו למי) ה"נ אפי' אם הוא לומד ומרצה ברדיו ג"כ מתכוין רק לבני ישראל ורק במקרה יכול לשמוע ולהאזין גם אינו יהודי, והיכי דמצוי לתלות בהיתר אפי' כל שהוא תלינן וכהך דנדריים הגז' דרוב עצים להסקה אף שמכר לעובדי ע"ז מ"מ תלינן לקולא כ"ש הכא דרוב ואולי כל לומדי תורה ישראל נינהו. וגם יש לומר שמכיון שהנכרי צריך לעשות מעשה שיסייע לו בעצם האיסור כמו כאן לפתוח את הרדיו הוי כאילו לוקח בעצמו את האיסור. ונימא למשל אם אחד יזלף יין בשוק ויבוא גזיר ויפתח פיו לשנות מהיין האם נימא שהמזלף עובר על לפ"ע? וכי מי אמר לו או נתן לו שישתה היה לו להתרחק משם ולא לפתוח פיו ולשתות דוקא אמרו כשמושיט ונותן לו ואפי' למה שהבאנו לעיל ממו"ק ה' שמציינין על הקברות משום לפ"ע כלומר דגם היכא שיכול למנוע ג"כ עובר בלפ"ע (ועיין בס' פרי יצחק ח"א סי' כ"ו שכותב שם: דמאיוה ענין יהי' חייב מה"ת להפריש לחברו מאיסורא דמקרא דלפני הוא עור לת"מ לא גלמוד רק דאסור להכשיל לחברו באיסור וכו' אבל להודיע לחברו להפרישו מן האיסור מנ"ל דזה מה"ת אם לא דנאמר דחייב מה"ת להפריש מאיסור משום לתא דמצות תוכחה עכ"ל. ומגמרא דמועד קטן משמע דגם מניעת חברו מאיסור הוא משום לפני עור, וראה לעיל) היינו דוקא התם שבודאי שיכשלו כיון שיש כאן קברות ומצוים כאן כהנים ואוכלי טהרה אבל הכא אין זה ודאי שיכשלו דמי יימר שיש כאן גזיר והוא המזלף בודאי אינו מתכוין לו כלל, וה"נ יכול ישראל לומר הי' לו להנכרי שלא יפתח את הרדיו, וגם לפי"ד המנ"ח בקומץ למנחה הגז' דכשהנכרי אינו יודע שהוא עושה איסור אין הישראל עובר אלפ"ע וא"כ אפשר לומר שאף הנכרי אינו יודע שאסור לו ללמוד ד"ת ואין על הישראל לפ"ע וגם משום אין מוסרין ליכא דלא נתכוון למסור לו כלל וכמו שנתבאר. ואין לזה שייכות לפלוגתת המפרשים בגדר עבירה דלפ"ע אם עוברים בלפ"ע מיד בנתינת המכשול אף טרם שנכשל בו השני. או דוקא כשנכשל אז עובר בלפ"ע למפרע עיין ביד מלאכי כלל ל' ובשד"ח מער' ל' ובס' פרי יצחק ח"א סי' מ"ט ועוד, דכל זה דוקא באופן שיש כאן מעשה לאיסורא להכשיל בו את השני, או כשברור שע"י המעשה שלו יבואו לידי איסורא ודאית ובגוונא דמבואר לעיל ואז השאלה בכגון דא כשיש כאן לאו דלפ"ע מתי הוא עובר אם מיד כשנתן המכשול טרם שהשני עבר או דילמא כשהמכשול הוצא לפועל ע"י השני או עבר בלפ"ע למפרע, ועיין בס' מהר"ם שיק מצוה רל"ב. אבל באופן שאין כאן עבירה

לאו דלפ"ע בשעת עשייתו כלל. אף במקרה שהשני נכשל אח"כ ע"י כך ליכא כאן לפ"ע אלמפרע, כיון שהעושה בשעת עשייתו לא הי' מקום כלל לעבירת לפ"ע שלא עשה מעשה איסור כלל ולא נתכוון לו ואדרבה בנ"ד הוא מתכוון בעיקר מעשהו לעשות מצות ת"ת לרבים. ורק שיכול לקרות שגם נכרי יאזין לדבריו לא עבר כלום, ולכאורה כהיום שישנם הרבה בני נכר היודעים עברית וכפרט פה בארץ (וזה בודאי אסור ללמדם עברית ראה להלן) יוצא שגם להרצות גמרא והלכה ולבארה בלשון העברית מעל גלי הרדיו יהי' אסור שמא יאזין לזה גם הנכרי, וע"כ לומר דכיון דהוא אינו מתכוון לזה ללמוד עם עכו"ם כלל ליכא איסורא והאם בשביל שלומד בשפה אחרת כמו למשל באנגלית במקום שמרובים בני ישראל שאינם מבינים אלא שפה זו ועבורם הוא לומד ומרצה נחוש לזה יותר ?

ודוקא אם היה יודע בפירוש שבין קהל שומעיו ומאזיניו ישנם גם נכרים אז היה אסור כמו בבית ספר מעורב שלומדים בו יהודים ונכרים שיודע בפירוש וברור לו שאם ילמד תנ"ך ותלמוד שגם הנכרי משתתף בזה אז אסור וכמו שנשאל בזה הרד"צ הופמאן „במלמד להועיל" ח"ב סי' ע"ז בדבר ילד נכרי הלומד בין ילדים יהודים אם מותר לו להשתתף גם בלימודי קודש של תנ"ך ותלמוד ואחר בירור לאיסור מסיים שם: אזי אם יש יכולת בידך תרחיק את הנער מלימוד זה ואינך צריך לומר כלום ממאמר הש"ס, רק שהשכל מחייב שמי שאינו עושה המצות וגם אינו מצווה לעשות מפני שהוא אינו ישראל עפ"י דין אין לו ללמוד זאת שזה אין מלמדים לשם ידיעה אלא כדי לקיים ולעשות ואם מלמדין זאת למי שאינו עושה, הוא חילול הדת וגם הנוצרים לא ילמדו רעליגיאן שלהם ליהודי שאינו לומד רק משום ידיעה לידע מעשיהם ואולי כוונתו רק להלעיג עליהם וכנראה כל בעל שכל יסכים עמך בזה עיי"ש וכן בס' בארות אברהם או"ח סי' י"ב עיי"ש, ועיין בתשובות הרמב"ם סי' שס"ד: שאלה, אם מאמר ר"י גוי שעוסק בתורה ח"מ הוא הלכה ואם חייב כל בר ישראל להמנע לבלתי למד חוץ משבע מצות והמסתעף מהם. תשובה, היא הלכה בלא ספק ואם תהי' יד ישראל תקיפה עליהם ימנע מתלמוד תורה עד שיתגייר אבל אינו נהרג אם עסק בתורה דהא ח"מ קאמר ולא אמר נהרג, ומותר ללמד המצות לנוצרים ופירושה לפי הדין אבל אינו מותר דבר מזה לישמעאלים כי כבר ידעתם שהם יאמינו שתורה זו אינה מן השמים וכו' אבל הערלים הם מודים בנוסח התורה כי היא בשלמותה כמו שהיא בידינו רק יגלו פנים בפירושים מופסדים וירמזו בה הרמזים הידועים להם ואם יעמידם איש על הפירוש הנכון אולי יחזרו ואם גם לא יחזרו אין בזה מכשול לישראל כי לא ימצא בתורתם היפך תורתנו ע"כ. ועיין במאירי סנהדרין שם שכתב ב"נ שעסק בתורה שלא לכוונת קיום עיקרי מצותי, אלא שלבו חפץ לירד לידיעת תורתנו ותלמודנו ראוי ליענש ומ"מ כל שהוא עוסק בעיקרי מצות ובפירטיהם ובמה שיוצא מהם אע"פ שרוב גופי תורה נכללין בהן מכבדין

אותו אפי' ככ"ג. וכ"ש אם חוקר לדעת לבא עד תכלית שלמות תורתנו עד שאם ימצאנה שלמה יחזור ויתגייר ע"כ.

ומדברי הרמב"ם והמאירי משמע ג"כ שאם הוא עתיד להתגייר עי"ז שלומדים אותו גופי תורה מותר וסייעתא להמהרש"א בשבת ל"א ע"ב דכיון שבא להתגייר שרי ללמוד תורה עיי"ש וכ"ש הוא דהתם הרי בא להתגייר ממש והכא יש רק סיכוי אולי יבוא עי"ז להתגייר מותר ואפ"ה כתבו הרמב"ם והמאירי דמותר ועי' שו"ת הגרעק"א סי' מ"א מה שחוכך בוה, עיי"ש ובשו"ת מחנה חיים ח"ב חיו"ד סי' מ"ה שהעיר על דברי הגרעק"א מהא דיבמות מ"ז ע"א וכ"ה ביו"ד סי' רס"ח שמלמדים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות לפני שיתגייר ותי' שאם הב"ד מודיעים לו תורה ודינים כדי שיפרוש ולא יתגייר א"כ אין הגוי ח"מ שהוא לא ביקש ללמוד ואין הב"ד עוברים על לפ"ע עיי"ש ולכאורה התם לא סגי בלא"ה ואדרבה מלמדין אותו קצת כדי שלא ירצה להתגייר וכדאמרי' התם דאי פריש נפרוש, ואין זה בגדר עכו"ם העוסק בתורה או מסירת ד"ת לנכרי אלא מראין לו שקשה אצלנו קיום המצות והתורה כדי שלא ירצה להתגייר, ולכאורה קשה על דברי הרמב"ם והמאירי מגמ' דיבמות הגז', שהם כתבו דאולי עי"ז שיתעסקו בתורה אולי יחזרו ויתגיירו. הלא כפי מה שאנו רואים מהך דיבמות הג"ל אין אנו מעונינים כלל שיתגיירו ואדרבה מראים להם ומודיעים להם שקיום התורה ומצותי' קשה היא כדי שלא יתגיירו.

ומתשובת הרמב"ם נראה שכל האיסור הוא רק בישמעאלים וכלשון עכו"ם העוסק אבל בערלים המאמינים בנוסח התורה רק שיטעו בפירושם, אפשר ללמדם כי הם טועים, וזהו הלשון יחזרו ויתגיירו ר"ל יחזרו מטעותם ויתגיירו להיות יהודים, וזה כוונת המאירי ג"כ. וכן בראב"ע פ' וילך על הפסוק הקהל את העם וכו' וגרך אשר בשעריך שפי': אולי יתייהד.

ואף ללמדם כתב ואותיות ולשון עברית עי' בס' חסידים סי' רל"ה לא ילמוד אדם לגלח [ויש גורסין לכותי] אותיות עיי"ש, וכ"מ בשבת ל"א שאחרי שגיירו הלל למדו א"ב משמע דמקמי הכי לא, וכן איתא להדיא בזה"ק פ' אחרי ע"ג ע"א את משפטי תעשו וכו' ובגיני כך כל אינון דלא רשימו ברשימו קדישא בבשרייהון לאו אינון דילי' וכו' ואסור לאתחברא בהו ולאשתעי בהדייהו במלוי דהקב"ה ואסיר לאודעא להו מילי דאורייתא בגין דאורייתא כלא שמא דקב"ה וכל אות דאורייתא מתקשרא בשמא קדישא וכל מאן דלא אתרשים ברשימא קדישא בבשרי' אסור לאודעא לי' מלה דאורייתא וכ"ש לאשתדלא (נ"א לאסתכלא) בי' וכו' ע"כ, משמע ג"כ שאפי' אותיות וכתב ג"כ אסור ללמדו, ועיין בתשובות בשמים ראש סי' שכ"ז שכתב שם דאסור ללמוד להם בין בכתב ובין בע"פ, וכתב שם עוד שעיקר האיסור בלימוד תורה לנכרי הוא משום לפ"ע והיכא דיש כומרים שיודעים ללמוד לשון

עברי מותר לישראל ללמד עיי"ש ותמה עליו בשו"ת מהר"ץ חיות סי' ל"ב מהא
 דחגיגה י"ג ודברי התוס' שם דאף היכא דליכא לפ"ע כגון שיש נכרי שיכול ללמדו
 אפ"ה אסור משום לא עשה כן וכתב המהר"ץ חיות שם דכוונת הבשמ"ר דבלשון
 הקודש לחוד לא הוי בכלל האיסור דלא עשה כן אלא שיש בזה משום לפ"ע שעיי
 ידיעת לשון הקודש יבוא להבין בד"ת ובהלכות לכן אם יש כומר אחר שיכול ללמדו
 מותר הוא ללמדו שהרי גם לפ"ע ליכא עיי"ש, ומשמע מדבריו דבלשון עברי לחוד
 משום לפ"ע איכא ומשום לא עשה כן ליכא והיכא שיש עכו"ם אחר שילמדו גם
 לפ"ע ליכא עיי"ש, ועיין בס' ויאמר יצחק האו"ח סי' כ"א שמותר ללמד העכו"ם
 לשון עברי ופירושו המלות ותמה עליו בס' יפה ללב להגר"ח פאלאגוי ז"ל ח"ג סי'
 רמ"ו סקכ"א וכתב שם שאיסורא רבה איכא בזה עיי"ש וכן בס' מעשה איש להרב
 יש"א ברכה חור"ד סי' ז' שנשאל בזה ג"כ והביא דברי השל"ה שאין ללמד עכו"ם
 אפי' א"ב ושכ"מ בזה"ק וכתב שם עוד דבזה"ז שכבר נדפס ותורגם התנ"ך בהרבה
 לשונות לועזים ליכא איסור באופן זה ללמדו לשון עברי ומ"מ אם אין העכו"ם יודע
 אפי' א"ב יש לחוש לדברי המחמירים עיי"ש. ועי' בס' בית דוד להרז"ו לייטער סי'
 י"ז שנשאל ג"כ אם מותר למורה עברי ללמד את בני העכו"ם אותיות עבריות בבתי
 ספר שלהם או לשון עברית ואחרי שהביא כמה בקיאות בענין לימוד תורה לעכו"ם
 סיים שם דראוי למשוך ידו מזה וידוע מה שעלתה לו לבעל התשבי שלמד את
 הכומרים וד"ל, ע"כ.

ועי' גם בס' אפרקטא דעניא סי' מ"ו שהביא מכמה אחרונים לאסור ללמד
 להם כתב ולשון עברי וגם אותיות התורה ובשם הס' חרדים במצות דרבנן פ"ז
 סקל"ז דאסור ללמדם אף אות אחת ומהשד"ח בפאה"ש כללים מע' א' סי' ק"ב
 שהאריך בזה וסיים דאוי לאותם הלומדים תורת ה' עם העכו"ם עבור שכר והנאתם
 והם המיילדים בנים לעכו"ם עיי"ש ומכאן תוכחת מגולה למורים יהודים המלמדים
 בבתי ספר של עכו"ם.

הנה בשלטי הגבורים סופ"ק דע"ז כתב בשם ריא"ז וז"ל נראה בעיני שישראל
 המלמד לעכו"ם תורה עובר על לפ"ע ולא נאמר כל זה אלא בתורת משה ומצוותי
 שנצטוו בהן ישראל, אבל נביאים וכתובים נראה בעיני שמותר ללמדו שרואה בהן
 נחמות האמורים לישראל וכו' עיי"ש ולפי"ז אף רוב האגדות שבתלמוד מותר ללמדן
 שיש בהן ג"כ מנחמות וישועות ושאר דברים טובים וגדולים שהיו ושיהיו לישראל.
 אמנת בתשובת באר שבע בקונ' באר מים חיים סי' י"ד העיר על מה שקצת רבנים לומדים
 תורה עם העכו"ם וזה היפך ממ"ש בחגיגה י"ג הגז' וכו' וגם למה לא הביא שום
 מחבר מכל הפוסקים ובפרט הרמב"ם שאינו משמיט שום דין הנאמר בגמ', הך דינא
 דר' אמי בחגיגה הגז'. וכתב דלולא דמסתפי הי' אומר שאין דין זה אליבא דהילכתא
 דבב"ב כ"א ב' איתא אחד מבני מבוי שביקש לעשות רופא אומן ומלמד תינוקות בני

חצר מעכבין עליו הב"ע בתינוקות דעכו"ם ומשמע דמיירי שמלמדם תורה שאל"כ אלא חשבון וכיו"ב אפי' היו תינוקות ישראל גמי מוחין בידו, ע"כ. ומשמע מדבריו דגם לעכו"ם קטן אסור דאל"ה ליכא ראי' מהכא דהא הכא בתינוקות עכו"ם מיירי שהם קטנים. והרמב"ם כתב בפ"י ה"ב מהל' מלכים דאין עונשין ב"ג קטן, וכן יש להביא ראי' מהא דסנהדרין ג"ט דעכו"ם העוסק בתורה ח"מ פריך מהא דאמר ר"מ עכו"ם ועוסק בתורה ה"ה ככה"ג ומשני בשבע מצות דידהו ואם נימא דלעכו"ם קטן ליכא איסורא א"כ הו"מ למימר דר"מ מיירי בעכו"ם קטן, וע"כ דגם בעכו"ם קטן איכא איסורא וכ"כ בס' בית דוד סי' ג"ו וסי' צ"ו עיי"ש, ובס' בית דוד שם כתב דאי נימא דבעכו"ם קטן ליכא איסורא תתיישב קושית התוס' בחגיגה הגו' דלמ"ל לר"א לומר משום לא עשה כן תיפול משום לפ"ע. ולהנ"ל י"ל דל"ע ל"ש אלא בעכו"ם גדול ולא בקטן וקמ"ל ר"א דאפי' בקטן דליכא משום לפ"ע איכא משום לא עשה כן ואין מוסרין ד"ת אפי' לעכו"ם קטן עיי"ש ומדלא תירצו התוס' כן משמע דס"ל דגם בעכו"ם קטן איכא איסורא, ועוד דזה תליא בפלוגתא דהראשונים מנ"ל דבן י"ג ויו"א הוי בר עונשין דבתשו' הרא"ש כלל ט"ז כתב כי הלכה למשה מסיני הוא והוא בכלל שיעורין שהוי הל"מ דשיעור וקיצבה לכל דבר ניתן למשה בע"פ עיי"ש ובתשוב' מהרי"ל סי' ג"א. וברש"י אבות פ"ה מ"א. והרמב"ם כתב בפ"ט ממלכים ה"י דב"ג חייב באבר מן החי ובשר מן החי בכ"ש שלא ניתנו השיעורים אלא לישראל בלבד, וברדב"ז שם דהדבר ידוע דכל השיעורים הל"מ והל"מ לא ניתנה אלא לישראל.

ולכאורה לפי"ז איך כתב הרמב"ם בפ"י ממלכים (שהבאנו לעיל) דקטן פטור מעונש הא אף זה הל"מ ולא שייך קטן בב"ג, וצריך לחלק בין קטן בר דעת לקטן שאינו בר דעת, דבאינו בר דעת פטור לגמרי ובר דעת חייב אפי' כשלא הגיע לבן יג"ש משום דזה הל"מ ורק לישראל נאמרו ולא לב"ג, וכבר הקשה כן בח"ס חיו"ד סי' ש"ז וכתב שם דודאי אין שום סברא לענוש לתינוק בן יומו והרי אנוס פטור גם בב"ג אלא קטן שהגיע לפלגות ראובן גדולים חקרי לב ואפ"ה בישראל הל"מ שאין מעשיו כלום עד שיביא ב' שערות אחר שנותיו ואז אפי' אין שכלו זך שאינו יודע להפלות, כל שאינו שוטה שאינו מקרע כסותו וכו' הרי הוא גדול לכל דינו. אמנם ב"ג דלא ניתנה להם שיעורין כל ששכלו שלם כראוי וכעין ב"ב קנ"ה ב' דמסברו לי' ומסבר הוה גדול ופחות מזה הוה קטן וכו' וזה אמת ברור ע"כ, ולפי"ז נמצא דבב"ג אין נפ"מ בין גדול לקטן אם הוא בר דעת.

אבל לפי"מ שפירש רש"י בנוזר כ"ט ב' ובאבות סופ"ה וכן ברע"ב שם, דהטעם הוא משום שאינו קרוי איש עד שיהא בן י"ג שנה וכדאשכחן ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו ואז ה"י לוי בן יג"ש עיי"ש, ועי' בתיו"ט ובתוס' הגרעק"א. וא"כ גם בב"ג ה"ה כן (וגם בני יעקב ה"י להם אז דין ב"ג ועי' בפר"ך

לענין האבות) ושפיר שייך לגבם קטן עד בן יג"ש אף אם הוא בר דעת, והתוס' בסנהדרין ס"ט א' ד"ה בידוע כתבו דאע"פ שבדורות האחרונים נתנו חכמים סימן להבאת שערות לקטנה בת יב"ש ולקטן בן יג"ש. בדורות הראשונים שהיו ממתינים להביא שערות ה' זמן גדלות מקודם הרבה עיי"ש, הרי דלהתוס' אינו לא מהל"מ ולא מקרא אלא מסברא ובדורות הראשונים ה' זמן גדלות מקודם הרבה. א"כ התוס' לשיטתם אינם יכולים לתרץ דקמ"ל דגם בב"ג קטן דאין לפ"ע מ"מ אסור משום לא עשה כן, דגם לדידם אין דבר קצוב וגם לדידם ה' בדורות הראשונים זמן הגדלות מקודם הרבה וגם אח"כ אולי לא נאמר שיעורא דרבנן עליהו. ואכ"מ.

עוד כתב שם הבאר שבע: ועוד דאמרי' בשבת פ"ז א' גבי משה ששיבר את הלוחות מאי דרש אמר ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות אמרה תורה כב"ג לא יאכל בו התורה כולה וישראל מומרים אעכו"כ וכתבו התוס' שאין זה ק"ו גמור דשאני פסח שהוא קרבן אבל כל התורה לא ה' לו למנוע מלינתה להם ולהחזירם בתשובה, אלמא דמותר ללמוד תורה עם ישראל מומר, (א"ה ע' בווהר ויקרא ע"ג ע"א שהבאתי גם לעיל לענין דאסור למודעא להון לעכו"ם מילי דאורייתא, ר"ש פתח זאת חוקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו וכו' ומה פסחא דאיהו בשרא למיכלא על דאתרמיו במלה קדישא אסור לכל הני למיכל ביה ולמיהב להו למיכל עד דאתגזירו אורייתא דהיא קדש קדשים (דקדשיא) שמא עלאה דקב"ה עאכו"כ ע"כ, ומשמע שהוא ק"ו גמור) ושור"ר מי שכתב שלא נאמר כ"ז אלא בתורת משה ומצותי שנצטוו בהן ישראל וכו' והם דברי הריא"ז שבשלטי הגבורים הנז', ועוד נ"ל דאף ר' אמי עצמו לא אסר אלא למסור לעכו"ם ד"ת עם טעמן ונימוקן וסודותי' ודבר הלמד מענינו דבהכי מיירי כל הסוגיא דחגיגה שם וכן מדויק הלשון שאמר ר' אמי אין מוסרין ד"ת ולא אמר אין מלמדין ד"ת אלא ודאי כמש"כ, ועכ"ז אני אומר שומר נפשו ירחק מללמוד עמאם ד"ת כיון שהסכים הקב"ה עם משה ששיבר הלוחות, עכ"ד הבאר שבע, וממסקנת דבריו יש ללמוד שאף תורה שבכתב אסור ללמדם ואף למה שדחו התוס' את הק"ו אין מקום להתיר אלא בישראל מומר כדי שיחזור בתשובה אבל בעכו"ם אין מקום להתיר אף בתורה שבכתב.

ועיין בסוטה ל"ה ב' כיצד כתבו ישראל את התורה ר"י אומר ע"ג אבנים כתובה וכו' א"ל ר"ש לדבריד האיד למדו אומות של אותו הזמן תורה, עיי"ש ברש"י, ועמד ע"ז בהגהות הגרצ"ה חיות דאע"ג דקיי"ל בחגיגה י"ג אסור למסור דברי תורה לעכו"ם שנאמר לא עשה כן לכל גוי הנה כבר חלקו הפוסקים בין תורה שבע"פ דאסור אבל תורה שבכתב שרי ועיקר הא דלא נתנו תורה שבע"פ בכתב כדי שלא יאמרו האומות ישראלים אנחנו ע"י ירושלמי פ"ב דפיאה וספ"ק דחגיגה ופסיקתא פ"ב ותנחומא פ' תשא מובא קצת בתוס' גיטין ס' ע"ב, ועוד בדוקא נקט עכו"ם של אותו הזמן דלהם התורה מטעם שהביא רש"י כאן שלא יהא להם פתחון פה לומר

לא הי' לנו מהיכן ללמוד ע"כ דבריו, ומי הם הפוסקים שמחלקים בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ עיין בהגהותיו לחגיגה שם שמציין לשט"מ ספ"ב דכתובות שמחלק כן ומסיים שם והארכתי בזה בתשובה, והוא בתשובותיו סי' ל"ב ושם כתב וכמדומה שראיתי בשט"מ פ"ב דכתובות דגם לענין איסור לימוד תורה לעבד חילק בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ והביא שם מ"ש בשו"ת דבר שמואל דמפני זה השמיט הרמב"ם הדין של ר' אמי מאיסור לימוד תורה לגוי משום דכבר הזכיר בפ"א מה' ת"ת הדין דאיסור ללמד דברי תורה לנשים וכן בהל' עבדים דאין מוסרין דברי תורה לעבדים וגם בלמוד תורה לעמים שייך טעם הרמב"ם דמוציאין דב"ת לדברי הבאי, ומסיף המהר"צ חיות דלפי"ז הי' מותר למסור להם תורה שבכתב כמו בנשים שכ' הרמב"ם שם ובשע"י יו"ד סי' רמ"ז דדוקא תורה שבע"פ אסור אבל תורה שבכתב אסר לכתחילה, ובדיעבד אינו כמלמדה תפלות וכיון דבנשים מותר בתורה שבכתב אפשר להתיר גם בנכרים ללמוד תורה שבכתב ובסוף מסיים דעכ"פ לפ"ע איכא גם בהא דע"י זה יוכל ללמוד גם תורה שבע"פ עיי"ש.ה. וז"ל השיטמ"ק שם על מה דאיתא במשנה שם ושהי' איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול ולאכול בתרומה פריך הגמ' ודלמא עבד כהן הוא, מסייע לי' לר' יהושע בן לוי דאמר אסור לאדם שילמד את עבדו תורה ופריד ולא והתניא וכו' או שקרא ג' פסוקים בבית הכנסת הרי"ז לא יצא לחירות ושמעינן מינה דיש עבד שלומד תורה וכתב שם בשיטמ"ק דלריב"ל בלחודי' לא תיקשי ולא מידי (מהברייתא) דהוה יכולנא לשנויי דשאני בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ (דריב"ל מיירי בתורה שבע"פ וזה אסור משא"כ הברייתא מיירי בתורה שבכתב שקרא ג' פסוקים) וכמו שחילק הרמב"ם ז"ל בהל' ת"ת לגבי לימוד הבת דהויא לה כאילו מלמדה תפלות עיי"ש ומיהו במתני' דקתני יוצא מבית הספר דסתמו היינו תורה שבכתב הלכך קשיא עכ"ד, כלומר דעכשיו תיקשי מתני' דקתני יוצא מבית הספר דמשמע מינה דב"ח הוא דאילו עבד אסור ללמוד תורה שבכתב אברייתא דעבד שקרא ג' פסוקים לא יצא לחירות ועכ"פ עבד מותר בתורה שבכתב, ומשני הגמ' התם דאיכרי עבד מדעתו ולהכי לא יצא לחירות ומתני' דקא נהיג ב"י מנהג בנים ולכן זה ראי' שהוא כהן בן חורין אבל על הקושיא דאיך מותר לעבד ללמוד תורה לא מתרצת הגמ' כלום וצ"ל דתורה שבכתב לעולם מותר רק היכא דאיכרי עדיין עבד לא יצא בזה לחירות, ודריב"ל מיירי בתורה שבע"פ דאסור וכך הוא גם לפי המסקנא, ודלא כס' לב שומע מע' מי אות כ"א שהשיג עליו בזה דלא כתב כן אלא לפי הס"ד אבל לפי המסקנא אדרבא מוכח לאסור עיי"ש וזה אינו דגם לפי המסקנא צ"ל כן ולחלק בין תושב"כ לתושבע"פ.

אך עיקר הדמיון להא דנשים אינו עולה יפה דהתם הוא משום דכאילו מלמדה תפלות, מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד אלא הן מוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן (לשון הרמב"ם) כלומר אין דעתן מסוגלת לרדת

לסוף דעתם של עניני תורה ולהבינם לאמיתם והן מבארות אותם לפי רוחם, ומסיים הרמב"ם דכ"ז בתורה שבע"פ אבל בתורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה ואם למדה אינו כמלמדה תיפלות, ומה שייד כ"ז לענין לימוד תורה לנכרים ולעבדים שהוא איסור לאו ועשה משום מגיד דבריו ליעקב לא עשה כן לכל גוי.

ועיין בשו"ת יהודא יעלה להגרי"א אסאד האו"ח סו"ס ד' מבן המחבר שר"ל דהא דאסור ללמד לעכו"ם היינו תורה שבע"פ שנמסרה לישראל מפה לאוזן אבל תורה שבכתב נמסרה לכל ומה"ט אריו"ח עכו"ם העוסק בתורה ח"מ ולא אמר הלומד כי העסק היינו היגיעה והמו"מ בהלכות התורה וכמש"כ הט"ז או"ח סי' מ"ו בברכת לעסוק בד"ת, וכן עיין בדבריו בחיור"ד סי' קל"ו עיי"ש, וכ"כ בשו"ת משיב דבר להגאון הנצי"ב חיור"ד סי' ע"ז שאין איסור ללמד תורה שבכתב לעכו"ם שהרי ה' צוה ליהושע לכתוב התורה בע' לשון בשביל אוה"ע עיי"ש, ומה שהשיג עליו בשו"ת דברי ישכר חיור"ד סי' צ"ז דמסוטה אין רא' דהתם קאי על ז' מצות דידהו עיי"ש הנה פשטות הגמ' שם משמע דבכל התורה כולה מיירי עיי"ש.ה. ועיין במאירי בחגיגה שם שכתב אין מוסרין סתרי תורה אלא לאדם הגון ואין מוסרין סתרי תורה לגוי והוא מי שעובד ע"ז שמאחר שהוא כופר בעיקר האיך אנו מלמדין אותו תורה וע"ז נאמר מגיד דבריו וכו', ומשמע מדבריו דדוקא סתרי תורה דהיינו טעמי המצות וטעמי הדברים בעסק ומו"מ של תורה אין מוסרין לו אבל בלא זה אלא סתם לימוד תורה מותר, וכן משמע לכאורה מדברי המהרש"א בחגיגה שם שכתב דלא קאמר אין מלמדין תורה לעו"כ דהא ודאי בו' מצות דידהו מלמדין אותן ובשאר מצות התורה עכו"ם הלומד אותה חייב בנפשו. אלא דהכא נלמד מענינו דאין מוסרין לעכו"ם היינו טעם וסוד המצות ואפי' בו' מצות שלהם אין מוסרין להם סודן וטעמן וע"ז מייתי לי' מקרא דכתוב מגיד דבריו וגם טעם חוקים ומשפטים וכו' דהיינו חוקים ומשפטים של דת האלוקים ולא כן עשה לכל גוי דגם משפטים ודת הנימוסית שלהם שחייבים לקיים שהדינין הוא א' משבע המצוות מ"מ בל' ידעום טעמם וסוד הענינים וזוה יתיישב קושית התוס' ע"כ. וכ"ז הוא רק לכאורה כי י"ל שהמהרש"א נתכוון בעיקר טעמי הו' מצות דאין מוסרין להם אבל בכה"ת כולה גם דברי תורה בלא טעמים וביאורים אין מוסרין להם, ועיין בדברי הבאר שבע שהבאנו לעיל.

ועיין בשו"ת הגאונים הוצאת גינזבורג עמוד צ"ג וז"ל כך ראינו שאותו הבן שהכניסו רבו לבית הספר וקרא תורה ונביאים לא יפה אותו רבו שלמדו תורה דאריב"ל אסור ללמד תורה לעכו"ם וכו' עיי"ש. ויש כאן טעות הדפוס דריב"ל אומר שאסור ללמד לעבדו תורה כתובות כ"ח ולגבי עכו"ם יש להביא הגמ' דחגיגה וסנהדרין הנו' ולכאורה נראה דשני איסורים מיוחדים הם דאל"ה למה לו לריב"ל להשמיענו הא הו' בכלל דאין מוסרין ד"ת לנכרי ובכלל עכו"ם העוסק בתורה. וריב"ל קמ"ל דאע"ג דעבד מחויב במצות וחיובו מוטל על בעליו ע"י משנה דידיים

פ"ד משנה ז' עבדי ואמתי שאני חייב בהן במצות, ובשו"ת שערי צדק שער ה' סי' ט' דכ"ז שהוא תחת יד רבו חייב בו להנהיגו בכל המצות ועוד, מ"מ אסור ללמדו תורה ואולי הטעם משום תיפלות והבאי כמו לנשים ואכמ"ל. ועי' בס' בית דוד סי' ג"ו, ועכ"פ מדבריו נשמע דגם תורה שבכתב אסור, וכ"ז אם הוא לומד לכתחילה עם גוים, אבל אם הוא לומד לכתחילה ובעיקרו בשביל ישראל והוא לא מתכוין ללמד ולמסור ד"ת לעכו"ם ליכא איסורא ול"ה שמא יבוא נכרי לשמוע וללמוד ואפי' יבוא הוא לא עשה איסור כלל, ועיין בירושלמי מגילה פ"ה ה"ג לפי פ"י הק"ע שם דמותר ללמוד אף שהעבד שומע מהצד.

ובטור"א חגיגה שם כתב ליישב קושיית התוס' שם דלמאי דילפינן לה בסנהדרין ג"ט מתורה צוה לנו משה מורשה דחד סבר מורשה מיגזל קא גזיל לה דלטעם זה אם הישראל מלמדו מדעתו ליכא איסורא כמו בממונא אי יהיב ל"י מדעת' ליכא משום גזל וה"נ ישראל שמוסר לו ד"ת ומלמדה ברצונו תו ליכא משום גזל כיון שאין מחסרו דבר, רשות אחד מהשותפין דכל ישראל סגי ואז גם לפ"ע ליכא אלא משום לא עשה, אבל למ"ד מאורסה דינו כנערה המאורסה דבסקילה או גם ברשות לא מהני עיי"ש, והנה הרמב"ם בפ"י ממלכים כתב עכו"ם שעוסק חייב מיתה וכו' וכללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן וכו' ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג ע"כ, ונראה דהרמב"ם סובר דהטעם הוא משום מורשה מיגזל קא גזלה וגם גזל ממש לא הוי דהרי לא החסיר מידי (ואף למ"ש בהג' יעב"ץ בסנהדרין שם דהגזל הוא מחמת דלוקח החלק של החידושים שיכול הישראל לחדש עיי"ש) ולכך כתב סתם מיתה ביד"ש ולא ביד"א וכ"ש דסקילה לא מחייב מטעם מאורסה, וכ"ז אם העכו"ם לומד ועוסק מעצמו (וכמ"ש הרמב"ם מדעתן) בלא רשות אבל אם הישראל מלמדו מרצונו ומדעתו ונותן לו רשות ליכא גזל ואיסורא וכמש"כ הטור"א, ולכך ניחא דלא הביא הרמב"ם לדינא הך דר' אמי בחגיגה דאין מוסרין ד"ת לנכרי (ועיין במנ"ח מצוה רל"ב ובמהר"צ חיות שם) דזה דוקא למ"ד מורשה מאורסה דלא מהני רשותא אבל לטעמא דמורשה מיגזל קא גזלה וזה דוקא כשלומד מעצמו אבל אם הישראל מלמדו מדעתו ורשותו ליכא איסורא.

ובזה גמליץ קצת על ר' אליהו בחור שלמד שפת עברית עם חשמנים ועוד אחרים שלמדו עם נכרים וראה מש"כ ר"א בחור בהקדמת ספרו מסורת המסורת (ויגיציאה רצ"ח) „כי ילמדם רק תורת לשון העברית ולא ימסור להם סתרי תורה ויסודות הספרות העברית ותורת היהדות“, „וכל הגוים שידעתי אשר למדתי אני ואחרים כולם אנשים טובים וכשרים וככל מה שהי' לאל ידם הטיבו לישראל וזה פרי לשוננו שהיא לגוים ידועה וזאת היתה לנו הישועה“. וגם השתדלן הידוע ר' יוסילמן למד פעם עם נסיך פרקי גמרא כדי לסתור את דברי הרשע והזודון של המשומד

המנוול פפרקורן ש"ט, וכבר הבאתי לעיל לשון המאירי בחגיגה שם שכתב דסתרי תורה אין מוסרין להם מפני שהם כופרים בדי' וכר' עיי"ש.

ואין שאלה זו דומה גם להשאלה בנידון הדפסת הש"ס ותרגומו לשפות לועזיות, עיין בשו"ת יהודא יעלה להגר"י אסאד או"ח סי' ב' וז"ל: ועד אשר עלה ברוחו הטהור פי שנים לעמוד על המכשלה וכו' על המדפיסים הישי"ס בלשון העמים וגופן שלהם והרי גוי שעסק בתורה ח"מ ואיכא לפ"ע וכו' ומעלתו קורא תגר על גדולי ישראל שמניחים לעשות כן ומפלפל שם, ובסוף כותב שם: וכאז טרגלא בפומי כי אותן המורים חדשים הדורשים בלשון אשכנזי המה התחילו בקלקלה להדפיס הדרשה ומאמרי חז"ל בתוכם ועתה מי ימחה בידם ואל מי ישמעו ומי יפר מחשבותם וכו', וידועה העובדא שד"ר אחד ת"ח בשם פינר פנה להח"ס והצעה בידו להדפיס הש"ס בגרמנית ובידו היו כתבים והסכמות מגדולים וגם הח"ס הסכים לזה, אמנם הח"ס התחרט אח"כ על הסכמתו זאת ופרסם קול קורא ברבים המודיע על ביטול ההסכמה שנתן לד"ר פינר, וכבר כתב ר"נ בנעט בספר אמרי שפר, על הח"ס, „שבענותנותו הגדולה לא בוש מלאמר בפרהסיא כי חטא מלפנים בנתינת הסכמתו ומתחרט שם בכניעת רוח על אשר עשה מקודם" ראה אודות זה באגרות סופרים להר"ש סופר ובאוצר נחמד להרב רי"י גרינוולד, ועיין בערוגות הבושם חאו"ח סי' רי"ג שדן שם בדבר אם מותר לחבר ספר דינים בלשונות העמים וכותב שם: לכתוב פסקי הלכות בכתב ולשון וגופן שלהם אין לנו מכמה טעמים מהם גלויים ונראים בעליל ומהם צפונים לחכמים ברמזיה עיי"ש שזה ענין אחר משום שבכלל אי אפשר לתרגם את דברי הגמ' לכוונה וביטוי ידוע כי הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע, וע' פנים לתורה, והרי כמה מהגדולים התנגדו לתרגם את ה, עין יעקב" ועוד אפי' לשפת הזארגון עי' דברי סופרים הגו' ובערוגות הבושם חאו"ח סי' רי"ד עיי"ש, וגם שהתרגום של הש"ס נדפס לתמיד והוי זה ממילא כאילו מוכן גם בשביל הנכרי ושזו היתה באמת הכוונה של הד"ר פינר הנ"ל אם אמנם שאפשר לש"ש נתכוון, ועי' בשו"ת ברכה להחיד"א ביור"ד סי' רמ"ו דאסור למכור להם להנכרים ספרי קודש עיי"ש, ולעיל הבאנו בשם הרב מעשה אי"ש שאחרי שישנו כבר התנ"ך בכל הלשונות אין איסור ללמדו לשון עברית עיי"ש וה"נ אחר שיש כבר משניות וכן כמה מסכתות בלשונות זרים תו ליכא באלו משום לפ"ע ולא משום לא עשה כן, אבל בני"ד דלא עושה מעשה דאיסורא ולא מתכוון כלל בשביל נכרים לא ידענא איסורא, וכבר כתבתי בזה ב, תבונה" תשרי תשט"ו עיי"ש.